

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ
π. ΒΑΡΝΑΒΑΣ ΓΙΑΓΚΟΥ
π. ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΓΡΙΝΙΕΖΑΚΗΣ
π. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΘΕΡΜΟΣ
π. ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΜΠΕΡΙΔΗΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΑΚΟΛΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΡΤΗΣ
π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ
π. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΜΑΡΤΖΟΥΧΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ
ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΛΟΥΚΑΣ Π. ΠΑΤΡΑΣ
ΛΑΚΗΣ ΠΡΟΓΚΙΔΗΣ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ
ΑΝΤΩΝΗΣ Λ. ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ
ΝΤΕΜΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΕΤΣΗΣ
ΗΛΙΑΣ Α. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Συλλογικός τόμος

ΕΣΩΣΤΡΕΦΕΙΑ

Διαπίστωση καί αντιμετώπιση
ένός νεοελληνικοῦ φαινομένου

ΑΚΡΙΤΑΣ Έπετειακή έκδοση γιά τά 30 χρόνια

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λίγα λόγια από τούς εκδότες	9
Πρόλογος	11
Λόγος για τή χαμένη μας παρρησία <i>ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ</i>	15
... Ὁ τόπος μας δέν μένει ἀδιάφορος <i>ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΕΤΣΗΣ</i>	21
Ἀναζήτηση τῆς μετασηματισμένης Μεγάλης Ἰδέας <i>ΛΟΥΚΑΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΑΣ</i>	29
Χωρίς αὐτοπεποιίηση... <i>π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ</i>	41
Ἡ μεγάλη ἐξοδος τοῦ Ἑλληνισμοῦ <i>ΗΛΙΑΣ ΑΛ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ</i>	51
Τά πρὸς ἕτερον καί τά εἰς ἑαυτὸν ἢ ἀπὸ τά κοινὰ στά ἴδια <i>π. ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΜΠΕΡΙΔΗΣ</i>	67
Ἐπιλογή ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ συγγραφέα «Ὁ καημὸς τοῦ ἑνὸς» <i>ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ</i>	83
Σημειώσεις μιᾶς νύχτας καί ἕξι μικρὲς ἱστορίες γιὰ τὴν ἐσωστρέφεια <i>ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ</i>	93
Πρὶν γίνουν ὅλοι ἴδιοι <i>ΛΑΚΗΣ ΠΡΟΓΚΙΔΗΣ</i>	103
«Ὅταν εἶσαι κάτι περίσσιο, σάν ἄνθρωπος, εἶναι ἀνθρώπινο;»: Ὅροι καί ὅρια μιᾶς εἰσόδου στον κόσμον τῆς ἐξωστρέφειας <i>ΑΝΤΩΝΗΣ Α. ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ</i>	115
Ἐκκλησία καί κόσμος: ραντεβού στά τυφλά <i>π. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΘΕΡΜΟΣ</i>	125

«Κάτω από ένα στρώμα σκόνης...» <i>ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ</i>	139
Συνδικό πνεύμα καί γραφειοκρατική έκκλησιολογία <i>ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ</i>	153
Ἑλλαδική Ἐκκλησία καί Ἐπιστήμη τῆς Καινῆς Διαθήκης: Προβλήματα καί προοπτικές <i>ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΑΚΟΛΗΣ</i>	161
Ἔξοδος ἀπό τήν πνευματική ἐσωστρέφεια <i>π. ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΓΡΙΝΙΕΖΑΚΗΣ</i>	173
Ἔξοδος ἀπό τήν ἐσωστρέφεια, εἴσοδος στήν ἐσωτερικότητα ἢ ἀλλιῶς ἡ Ἐκκλησία καί τά Μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας <i>ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΡΤΗΣ</i>	181
Ἡ Πόλις ἔάλω... <i>ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ</i>	191
«Αὐτός πού θά πιστέψει καί θά βαπτισθεῖ, θά σωθεῖ». (Μάρκ. 16, 16) (Νηπιοβαπτισμός) <i>π. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΜΑΡΤΖΟΥΧΟΣ</i>	209
Κραυγές χωρίς ἀνταπόκριση <i>ΝΤΕΜΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ</i>	219
Νά ζήσουμε τώρα τήν ὁμορφιά πού μᾶς περιβάλλει <i>π. ΒΑΡΝΑΒΑΣ ΓΙΑΓΚΟΥ</i>	229
Βιογραφικά Σημειώματα	239

Συνοδικό πνεῦμα καί γραφειοκρατική
ἐκκλησιολογία

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ

Η ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι κάτι δεδομένο, κάτι πού μπορεί νά ἐπιβληθεῖ ὡς ἀντικειμενική πραγματικότητα. Εἶναι ὁ καρπός τοῦ διαρκοῦς ἀγώνα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος νά συναντήσῃ, νά γνωρίσῃ καί, τελικά, νά παραδοθεῖ στήν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἕνα πρόσωπο: ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Χρειάζεται, ὅμως, νά τονισθεῖ ὅτι, ὅταν μιᾶμε γιά ἐνότητα, δέν πρόκειται γιά ἕνα ἄθροισμα ἀπό ἀτομικές ἐμπειρίες ψυχολογικοῦ ἐπιπέδου, ἐκ τῶν ὁποίων, συνήθως, προκύπτουν διαφοροποιήσεις, ἀντιθέσεις, ὑποκειμενικές ἐρμηνεῖς, ἀκόμη καί παραχαράξεις. Ἀλλά δέν εἶναι οὔτε ἕνας ἀπρόσωπος, ἄοσμος, ἄγευστος, ἀπεχθής, τελικά, χυλός. Οἱ πιστοί ἐκφράζουν τά προσωπικά, καί γι' αὐτό μοναδικά χαρίσματα τους καί τά θέτουν στή διάθεση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος. Ὁ συντονισμός τῶν χαρισμάτων, πού ἀνατέθηκε μέ τή χειροτονία του στόν ἐπίσκοπο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἔργο κατά πολύ δυσκολότερο καί οὐσιαστικότερο ἀπό τήν ἄσκηση διοικητικῆς ἐξουσίας κοσμικοῦ τύπου. Διά τοῦ ἐπισκόπου τῆς, ἢ τοπικῆς Ἐκκλησίας συν-

δέεται οργανικά με τις άλλες τοπικές Έκκλησίες και συγκροτεί την κοινωνία της μίας, καθολικής και αποστολικής Έκκλησίας, υπερβαίνοντας, έτσι, κάθε τοπικιστικό και ένδοστρεφή προσανατολισμό.

Οί κατά τόπους Έκκλησίες ως αὐτοτελείς ἐκκλησιαστικές κοινότητες δέν εἶναι ἀνεξάρτητες καί ἄσχετες μεταξύ τους. Κάθε τοπική Έκκλησία, γιά νά ἔχει ἐκκλησιολογική πληρότητα, δέν ἀρκεῖται μόνο στήν ὑπό τόν ἐπίσκοπο εὐχαριστιακή σὺναξη, ἀλλά ὀφείλει νά εἶναι σέ πλήρη κοινωνία μέ τίς ὑπόλοιπες τοπικές Έκκλησίες ἀνά τόν κόσμο. Ἔτσι ὁ κάθε ἐπίσκοπος πού ἐκλέγεται καί χειροτονεῖται συνοδικά ἀλλά καί μετέχει στή σύνοδό του ὡς ἐπικεφαλῆς μιᾶς τοπικῆς Έκκλησίας ἀποτελεῖ τό σύνδεσμο τῆς τοπικῆς μέ τήν Έκκλησία ἀνά τήν οἰκουμένη. Ἐξάλλου, τό λειτουργήμα τοῦ πρώτου στό συνοδικό θεσμό ἐκφράζει τά λεγόμενα «πρεσβεία τιμῆς» καί ἀσκεῖται ὄχι ὡς καθυπόταξη ἀλλά ὡς σχέση συναρμογῆς, ἰσοτιμίας καί ἀλληλεξάρτησης μέ τούς ἄλλους ἐπισκόπους. Ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος, ὁποῖος προεδρεῖ στή σύνοδο τῶν ἐπισκόπων μιᾶς τοπικῆς Έκκλησίας, πράττει πάντοτε μέ τή συναίνεση τῶν ἄλλων ἀλλά καί οἱ ὑπόλοιποι ἐπίσκοποι δέν προβαίνουν δίχως τόν πρῶτο σέ ἐνέργειες πού ἀφοροῦν ὄχι ἀπλῶς τῆ δική τους ἐπισκοπή ἀλλά καί τίς ἄλλες.

Σύμφωνα μέ τόν 34ο ἀποστολικό κανόνα, «οἱ ἐπίσκοποι καθενός ἔθνους πρέπει νά ἀναγνωρίσουν τόν μεταξύ τους πρῶτο καί νά τόν θεωροῦν ὡς κεφαλή τους καί τίποτε περιττό νά μήν πράττουν δίχως τή συγκατάθεση ἐκείνου. Νά πράττει καθένας μόνον ἐκεῖνα πού ἀφοροῦν στήν ἐπαρχία καί τά περιχώρᾳ της. Ἀλλά καί ὁ πρῶτος τίποτε νά μήν πράττει δίχως τή συγκατάθεση ὅλων τῶν ἐπισκόπων. Κατ' αὐτό τόν τρόπο θά ὑπάρχει ὁμόνοια καί θά δοξάζεται ὁ Θεός διά τοῦ Κυρίου ἐν Πνεύματι». Κάθε ἐπίσκοπος,

είτε Μητροπολίτης, είτε Πατριάρχης, είναι πάνω απ' όλα προεστώς της Εύχαριστίας πού προσκομίζει στη σύνοδο τή μαρτυρία και έμπειρία του λαϊκού σώματος τής εύχαριστιακής του συνάξεως ως αλήθεια τής καθολικής Έκκλησίας. Γι' αυτό και ύφίσταται ισοτιμία ψήφου και γνώμης όλων τών επισκόπων, μέ μόνη διαφορά τήν πρωτοκαθεδρία. Κάθε επίσκοπος μιās τοπικής Έκκλησίας μετέχει στη σύνοδο ή, εάν τούτο είναι αδύνατο, συγκατατίθεται μέ τίς αποφάσεις της για νά μήν είναι ξένες ως πρός τήν κοινότητά του οί συνοδικές πράξεις, οί όποιες όπωσδήποτε υπόκεινται στη διαδικασία ελεύθερης αποδοχής από τίς κατά τόπους Έκκλησίες.

Συνεπώς, ή αλήθεια και ή ένότητα τής Έκκλησίας δέν είναι ένας δεδομένος θεσμός πού επιβάλλεται αντικειμενικά ως αλάθητη έξουσία, ούτε βέβαια μιá ατομική ψυχολογική έμπειρία. Η συνοδικότητα προβάλλει ως *γεγονός κοινωνίας και ένότητας*, ως έκφραση του εκκλησιαστικού ήθους, ως πλέγμα διαπροσωπικών σχέσεων και όχι ως απρόσωπη όργάνωση και θεσμική λειτουργία. Η σύνοδος στήν όρθόδοξη Παράδοση, δίχως νά είναι μιá δομή υπεράνω τών τοπικών Έκκλησιών, συνδέει όργανικά τίς κατά τόπους Έκκλησίες, υπερβαίνοντας τόν πειρασμό τής παγκόσμιας όργάνωσης. Η *συνοδικότητα*, λοιπόν, αποτελεί γεγονός ένότητας αλλά και κοινωνίας τών μελών κάθε ιδιαίτερης εκκλησιαστικής κοινότητας, αλλά και τών τοπικών Έκκλησιών μεταξύ τους και είναι αδιανόητη δίχως τή σύναξη και τήν έμπειρία τής Θείας Ευχαριστίας. Πράγματι, ό συνοδικός θεσμός στίς ιστορικές αλλά και θεολογικές του προϋποθέσεις προέκυψε από τήν εύχαριστιακή συγκρότηση τής Έκκλησίας, δηλαδή, από τό συγκεκριμένο σώμα και τήν έμπειρία τής εκκλησιαστικής κοινότητας. Ό εύχαριστιακός χαρακτήρας του συνοδικού θεσμού έξηγεϊ επίσης, γιατί ή σύνθεση τών συνόδων υπήρξε επισκοπική έξαρχής.

Ὁ ἐπίσκοπος δέν καθίσταται πηγὴ ἐξουσίας καὶ διοίκησης στὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, ἐπειδὴ ὡς ἄτομο διὰ τῆς χειροτονίας του συγκεντρώνει δικαϊκὲς ἐξουσίες. Ὡς προϊστάμενος τῆς Εὐχαριστίας συγκροτεῖ καὶ ἐκφράζει τὴν ἐνότητα τῶν μελῶν τοῦ εὐχαριστιακοῦ σώματος, δηλαδή, τὴν *καθολικότητα* τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Συνάμα, ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία διὰ τοῦ ἐπισκόπου της καὶ μόνον ὑπερβαίνει κάθε τοπικιστικὸ καὶ ἐνδοστρεφῆ προσανατολισμὸ καὶ ἐνώνεται μὲ τίς ἄλλες τοπικὲς Ἐκκλησίες στὴν κοινότητα τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας. Συνεπῶς, ἡ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων δέν εἶναι τριτοβάθμιο ὄργανο ἐξουσίας ἢ κάτι σάν παγκόσμια ὑπεροργάνωση, ἢ ὅποια ἀντλεῖ ἐξουσία ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀπαραίτητων ψηφοφοριῶν, ἀλλὰ ἔκφραση τῆς εὐχαριστιακῆς συνείδησης τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ εὐχαριστιακὴ θεώρηση τῆς ἐκκλησιολογίας ἐξαρτᾶ τὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ συγκεκριμένες θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς ἀρχές καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ ὀργανωτικὲς ἀνάγκες καὶ κατεστημένα σχήματα πού παρήγαγε ἡ ἱστορικὴ της πορεία καὶ διαδρομὴ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι *κοινωνία τῶν ἐσχάτων*. Ἡ ὀργάνωση καὶ οἱ θεσμοὶ της, οἱ δομικὲς ἀρχές καὶ τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ της, τὰ λειτουργήματα, οἱ τάξεις καὶ τὰ χαρίσματα, ὅπως καὶ κάθε ἔκφραση τῆς ζωῆς της μέσα στὴν Ἱστορία, πρέπει νὰ ἐκφράζουν ὄχι κατεστημένα σχήματα, ἀλλὰ ὑπαρξιακὰ γεγονότα τῆς ἐσχολογικῆς ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀπάντηση τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιολογίας στό καίριο ζήτημα τῆς σχέσης τῶν κατὰ τόπους πολλῶν Ἐκκλησιῶν μὲ τὴ μιὰ κατὰ τὴν Οἰκουμένη Ἐκκλησία εἶναι ἡ συνοδικότητα καὶ ἡ ὀρθὴ λειτουργία της. Ὁ ἀπόλυτος αὐτοκεφαλισμὸς ἀλλὰ καὶ ὁ παγκόσμιος καὶ ἀπολυταρχικὸς ρόλος τοῦ παπικοῦ πρωτείου καὶ ἀλάθητου ἐκφράζουν τοὺς ἐκκλησιολογικοὺς ἀκροβολισμοὺς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, πού ἀδυνατεῖ

νά συνθέσει οργανικά τήν ενότητα μέσα από τήν ποικιλία καί ετερογένεια. Μάλιστα, τό πρωτεῖο τοῦ πάπα ἐκφράζει μία ὀλοκληρωτική Ἐκκλησιολογία, ἡ ὁποία προβάλλει τόν ἐπίσκοπο Ρώμης ὄχι ὡς ἰσότιμο ἐπίσκοπο μέ τούς ἄλλους καί ἀπλῶς πρόεδρο τῆς συνόδου του ἀλλά ὡς ἀλάθητο ὑπερεπίσκοπο ὑπεράνω συνοδικῶν δομῶν τῆς παγκόσμιας Ἐκκλησίας. Ἡ μοναρχιανίζουσα αὐτή ἐκκλησιολογία, ἡ ὁποία ἀκυρώνει τήν καθολικότητα τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καί δομεῖται ἀπολυταρχικά σέ μιά παγκόσμια δικανική καί καθιδρυματική ἀρχή, ἀξυπηρετεῖ ἴσως τή νοοτροπία τοῦ κύρους καί τῆς ἀποτελεσματικότητας, ὄχι ὅμως τήν εὐχαριστιακή συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ συνοδικός θεσμός πού προκύπτει καί αὐτός ἀπό τήν εὐχαριστιακή ἐμπειρία, ὡς ἀντανάκλαση τῆς κοινωνίας τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀντιτίθεται πρὸς κάθε ἀντιεραρχικό ἐξισωτισμό, ὅπως καί πρὸς κάθε μοναρχικό ὀλοκληρωτισμό.

Ἡ συνοδικότητα, ὅμως, εἶναι μιά διαδικασία πού συνεχῶς ἀνανεώνεται ὡς ὑπαρξιακό γεγονός γιά ὀλόκληρο τό φάσμα τῆς πίστεως καί ἐμπειρίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Κάθε ἐπίσκοπος ὡς ἐπικεφαλῆς μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας μεταφέρει στή σύνοδο τήν ἐκφραση τῆς πίστεως καί τῆς ζωῆς τῶν μελῶν τοῦ εὐχαριστιακοῦ σώματος καί ὄχι ἀπλῶς τίς ἀτομικές του πεποιθήσεις. Ἀλλά καί οἱ συνοδικές ἀποφάσεις καθαυτές τίθενται, ἀκολούθως, σέ μιά διαδικασία ἀποδοχῆς ἀπό τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Δίχως τή δυνατότητα ἀποδοχῆς τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων, ἡ Ἐκκλησία γίνεται ἓνα νοσηρό ἱεραρχικό καί γραφειοκρατικό ὄργανο, τό ὁποῖο θεσμοποιεῖ τήν ἐξουσιαστική του αὐθεντία καί τήν ἐπιβάλλει αὐταρχικά στό λαό τοῦ Θεοῦ ἢ ἀκόμη καί σέ ἀνθρώπους πού δέν ἀποτελοῦν μέλη της, ἀχρηστεύοντας τήν ὅλη δομή καί διάρθρωση τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Όταν, όμως, ο λαός δέν συμμετέχει ενεργά στη Θεία Εὐχαριστία, όταν τό λαϊκό σῶμα ιδιωτεύει ἢ εἶναι παραγκωνισμένο ἀπό τή ζωή, ἀπό τήν ἔκφραση καί ἀπό τή διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, τότε εἶναι ἀναμενόμενο νά ἀναφύονται σοβαρά προβλήματα συνοδικότητας καί ἐκκλησιαστικοῦ ἠθους. Ἡ συνοδικότητα εἶναι τρόπος ζωῆς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί ὄχι *ὀλιγαρχική ἔκφραση* τῶν ἡγετῶν της. Ὁ ἐπίσκοπος, ὡς προεστῶς κατ' ἐξοχήν τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἐκφράζει τήν πίστη καί τή ζωή ἐνός ὁλόκληρου σώματος καί δέν εἶναι μιὰ ἀσώματος κεφαλή.

Στίς μέρες μας, ἡ ἐξατομίκευση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς δέν ἀφορᾶ ἀπλῶς τό ἦθος τῶν πιστῶν· ἔχει διαβρώσει ἐπικίνδυνα καί τό θεσμό τοῦ ἐπισκόπου. Στή σύγχρονη *γραφειοκρατική* ἀντίληψη γιά τήν Ἐκκλησία, ὁ ἐπίσκοπος εἶναι κάτι σάν ἐκκλησιαστικός νομάρχης, ὁ ὁποῖος διευθύνει ἕναν ἀποκεντρωμένο ὄργανισμό κοινῆς ὠφέλειας. Ἔτσι ἀντιλαμβάνονται τήν Ἐκκλησία καί οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι θέλουν «νά ἐξυπηρετήσουν τίς ἀτομικές θρησκευτικές τους ἀνάγκες». Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀντίληψης εἶναι ἡ πυραμιδική καί ἐξουσιαστική ἀντίληψη τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ὁ ἐπίσκοπος λειτουργεῖ ὡς μονάρχης (ἐπισκοπομονισμός), ἐπιβλέπει καί διοικεῖ αὐταρχικά, ἀντλώντας δύναμη ὄχι ἀπό τή ζωή τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας, ἀλλά ἀπό τήν πίστη στόν ἑαυτό του, τίς γνώσεις καί τίς ικανότητες, πού ἀναμφίβολα ἔχει. Ἡ κατάσταση αὐτή ἀκυρώνει στήν πράξη τόν σταυρικό, θυσιαστικό καί ἐκ-στατικό, δηλαδή, τόν χριστολογικό χαρακτήρα τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος. Χρειάζεται, συνεπῶς, ὁ ἐπίσκοπος νά ἐπανεῦρει ἐκεῖνο πού πραγματικά τόν συνδέει μέ τήν ἐκκλησιαστική κοινότητα.

Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας στήν εὐχαριστιακή συγκρότησή της ὑπό τόν ἐπίσκοπο ἀφορᾶ ἕνα πλέγμα προσωπικῶν καί ὑπαρξιακῶν

σχέσεων. Ο επίσκοπος εικονίζει τόν Χριστό, όταν παύει νά ενεργεί ως άτομο, όταν ενεργεί έκ μέρους τῆς κοινότητας, όταν στό πρόσωπό του υπερβαίνονται ὅλες οἱ διαιρέσεις, όταν φιλόφθωπα προσλαμβάνει τά προβλήματα καί τίς πληγές τοῦ ἀνθρώπου, *ὅταν ἐνώνει καί ἀλληλοπεριχωρεῖ*, όταν ἡ αὐθεντία του γίνεται ἀντιληπτή ως χαρισματικό γεγονός τῆς κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀλήθεια, ποιά «ἔρευνα» ἢ ποιά «μηχανάκι» μπορεῖ νά τά μετρήσει αὐτά; Ὁ επίσκοπος καί, συνακόλουθα, οἱ κληρικοί σχετίζονται μέ ζωντανές ὑπάρξεις, δέν ἔχουν θαυμαστές οὔτε χειροκροτητές.

Ἡ σύγχρονη Ὁρθοδοξία δέν πρέπει νά προσκολλᾶται ἄγωνα καί νά ἀναπολεῖ νοσταλγικά ἐξωραϊζοντας τό ἐνδοξο βυζαντινό της παρελθόν, νά κλείνεται σέ ἕνα εἶδος ναρκισσισμοῦ, δυναμοκεντρικῆς καί ιδιοκτησιακῆς ἀντίληψης γιά τήν κατοχή τῆς ἀλήθειας. Θά πρέπει ἐπιτέλους νά βρεῖ τή χρυσή τομή ἀνάμεσα στήν ἐκκοσμίκευση καί στήν προσπάθειά της νά συμμετάσχει ἐνεργά στό ἱστορικό γίνεσθαι. Εἶναι ἱστορικό λάθος νά ἀνατρέχουμε νοσταλγικά σέ πολιτιστικές ἐκφράσεις τοῦ παρελθόντος, πού διαμορφώθηκαν κάτω ἀπό ἄλλες ἱστορικές δομές καί καταστάσεις, γιά νά λύσουμε προβλήματα τοῦ παρόντος. Πίσω ἀπό τήν ἰδεολογικοποίηση τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος ἐκτείνεται ἴσως ὁ φαντασιακός χαρακτήρας τοῦ μεγαλείου μιᾶς διαχρονικῆς καθεστωτικῆς κοινότητας μέ ἀνυπέβλητες ἐπιδόσεις στόν πολιτισμό καί τήν ἱστορία. Ὁ πολιτισμός τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἐμπνευσμένη σάρκωση τῆς ἀλήθειας τῆς Ἐκκλησίας στήν ἱστορία, καί ὄχι μουσειακός νάρθηκας καί σαρκοφάγος αὐτῆς τῆς ἀλήθειας. Ὅμως τό δεδομένο τῆς «ἐπικρατοῦσας θρησκείας», τό ἰσόβιο τοῦ ἀξιώματός τους καί ὁ ἀπ' ἄμβωνος μονόλογος, ἐνθαρρύνει ἀρκετούς ἐπισκόπους τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας νά προπαγανδίζουν

ἀπροκάλυπτα ιδεολογικές θέσεις ή νά προβάλλουν τήν ήθική σέ συνδυασμό μέ τίς «έλληνοχριστιανικές άξίες», προσπαθώντας, έμφανώς, νά νεκραναστήσουν, καί μάλιστα «έπικοινωνιακά» καί μέ ένα δήθεν έκσυγχρονιστικό λόγο, τά μαραμένα θέλγητρα μιās έξελλητισμένης προτεσταντικής «χριστιανικής» ήθικής.

Όμως ό ξύλινος λόγος μιās ανεπίκαιρης ήθικολογίας πόρρω απέχει από τήν έμπειρία τής εύχαριστιακής κοινότητας. Η ταύτιση τής πίστης μέ τήν ήθική άπαξίωσε τήν κοινωνική λειτουργία τής Έκκλησίας, άφου ένας τέτοιος λόγος δέν άφορά πλέον στό κοινωνικό σώμα, αλλά στήν ιδιωτική σφαίρα τής ζωής του καθενός. Η άλλοτρίωση του έκκλησιαστικού ήθους καί φρονήματος καί ή θρησκευοποίηση του έκκλησιαστικού γεγονότος, ή όποία, σημειωτέον, έπιτελέσθηκε χωρίς σοβαρές άντιστάσεις, είναι πλέον γεγονός.

Τά προβλήματα τής σύγχρονης έλλαδικής Όρθοδοξίας, όπως είναι ό έπισκοπομονισμός καί ή άποξένωση του λαϊκού σώματος από τή ζωή καί τή διοίκηση τής Έκκλησίας, ό εύσεβισμός καί ό συντηρητισμός, ή όμολογιακή ιδεολογικοποίηση τής Όρθοδοξίας, ό έθνικισμός καί ή καθεστωτική άντίληψη στις σχέσεις Έκκλησίας καί Κράτους άπαιτούν άμεσο καί άποφασιστικό έπαναπροσανατολισμό τής Έκκλησίας καί τής θεολογίας. Καί τουτο δέν είναι δυνατό νά πραγματοποιηθεϊ παρά μόνο μέ τήν εύχαριστιακή άνασυγκρότηση τής έκκλησιολογίας.